

NAMINIAI GYVŪNAI MOKINIŲ APLINKOJE, ELGESYS SU NAMINIAIS GYVŪNAIS IR MOKINIŲ ŽINIOS APIE NEIGIAMĄ GYVŪNŲ ĮTAKĄ VAIKŲ SVEIKATAI

Genė Šurkienė, Irina Jurenko, Andrius Kavaliūnas, Rita Sketerskienė

Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Visuomenės sveikatos institutas

Santrauka

Tyrimo tikslas – įvertinti naminių gyvūnų paplitimą mokinių šeimose, jų elgesį su naminiais gyvūnais ir žinias apie neigiamą gyvūnų įtaką sveikatai.

Medžiaga ir metodai. Anoniminės anketinės apklausos būdu apklausta 300 mokinių, besimokančių bendrojo ugdymo mokyklų 5–9 klasėse. Iš jų buvo 160 berniukų ir 140 mergaičių. Anketos pildytos savanoriškai, o jų pildymo laikas nebuvo ribojamas. Duomenims vertinti naudotas χ^2 ir Fišerio kriterijai, Mantelio ir Henzelio (*Mantel-Haenszel*) testas. Kintamųjų ryšiams nustatyti naudotas GS. Rezultatai vertinami kaip statistiškai reikšmingi, kai $p < 0,05$.

Rezultatai. 67 proc. mokinių turi kokį nors naminį gyvūną. Populiariausias naminis gyvūnas – katinas. Tyrimo duomenimis, 67 proc. mokinių su naminiais gyvūnais miega, 49 proc. apklausos dalyvių juos bučiuoja, daugiau kaip trečdalis glosto benamius gyvūnus. Net 64 proc. apklaustų vaikų patyrė savo gyvūnų sužeidimų. 50 proc. mokinių nurodė, kad naminiai gyvūnai gali sukelti alergiją, 45 proc. – užkrėsti pasiutlige, 26 proc. – užkrėsti kirmėlėmis, 20 proc. – užkrėsti odos ligomis, o 17 proc. apklausos dalyvių teigė, jog gali sukelti virškinimo organų ligų. Pagrindinis tokių žinių šaltinis – tėvai.

Išvados. Mokinių elgesys su gyvūnais rizikingas, o žinios apie neigiamą naminių gyvūnų įtaką vaikų sveikatai nepakankamos.

Reikšminiai žodžiai: mokiniai, naminiai gyvūnai, elgesys, žinios.

ĮVADAS

Naminiai gyvūnai turi ir teigiamą, ir neigiamą įtaką vaikų sveikatai. Mokslinių tyrimų duomenimis, vaikai, turintys naminių gyvūnų, vystosi greičiau už tuos vaikus, kurie jų neturi. Tokie vaikai lengviau bendrauja, greičiau susiranda draugų. Gyvūnų elgesys padeda vaikui įveikti stresą, įtampą ir kitas būkles [1–6]. Modernėjančiame pasaulyje tėvai randa vis mažiau laiko bendrauti su savo vaikais. Teigiama, kad per parą tėvai vaikams vidutiniškai skiria 7 minutes [7, 8]. Labai dažnai ši problema sprendžiama nuperkant vaikams gyvūną. Anot užsienio mokslininkų, šandien reikia kalbėti apie namuose laikomus gyvūnus kaip apie kompanionus (*companion animals*), apie žmogaus ir gyvūno emocinį ryšį, kuris labai panašus į žmonių tarpusavio ryšius [4, 9–11].

Namuose laikomi gyvūnai gali būti ir vaikų sveikatos problemų priežastis. Vaikai nuo gyvūno gali užsikrėsti užkrečiamosiomis ligomis, susirgti alergija, gyvūnai gali vaikus išgąsdinti, apkandžioti ir pan. Mokslinėje literatūroje nurodoma, kad šiuo požiūriu ypač pažeidžiami jaunesni nei 14 metų vaikai [12]. Šunų apkandžiotų vaikų statistika nėra tiksli, nes dažniausiai apskaitomi tokie atvejai, kai apkandžiotas vaikas kreipiasi medicinos pagalbos.

Suprantama, gyvūnų įtaka vaikų sveikatai labai priklauso nuo to, kiek vaikai turi žinių apie elgesį su gyvūnu. Lietuvoje tokių tyrimų beveik nėra. Dažniausiai analizuojamos gyvūnų ir vaikų sveikatos sąsajos terapine prasme [9, 13–17]. Šinkariova L. su bendraautoriais [9] moksliniame straipsnyje apžvelgia užsienio mokslininkų tyrimus, kuriuose nagrinėtos naminių gyvūnėlių laikymo sąsajos su įvairiais žmogaus gyvenimo aspektais, tačiau ir šiame straipsnyje nepateikiama tyrimų, susijusių su vaikų žiniomis apie gyvūnų įtaką sveikatai.

Mūsų tyrimo tikslas – įvertinti naminių gyvūnų paplitimą mokinių šeimose, mokinių elgesį su naminiais gyvūnais bei jų žinias apie neigiamą gyvūnų įtaką sveikatai.

Adresas susirašinėti: Genė Šurkienė
Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto
Visuomenės sveikatos institutas
M. K. Čiurlionio g. 21, LT-03101 Vilnius
El. p. Gene.Surkiene@mf.vu.lt

TYRIMO OBJEKTAS IR METODAI

Tyrimas 2011 m. atliktas anoniminės anketinės apklausos metodu. Mokinių apklausai parengta anoniminė anketa, kurią sudarė šios dalys: bendri duomenys apie respondentą, klausimai, skirti naminių gyvūnų paplitimui vaikų šeimose įvertinti, klausimai apie vaikų, turinčių naminių gyvūnų ir jų neturinčių, savijautą ir subjektyvią sveikatą bei apie vaikų elgesį su gyvūnais (miega su gyvūnais, juos bučiuoja, glosto benamius gyvūnus), dar kitais klausimais vertintos vaikų žinios apie gyvūnų įtaką sveikatai. Šiame straipsnyje analizuojami mokinių atsakymai į paskutiniųjų 2 dalių klausimus, atsižvelgiant į mokinių lytį, klasę, kurioje jie mokosi, šeimos dydį, gyvūnų turėjimą / neturėjimą. Mokinių sveikata vertinta remiantis rangine skale. Parengta anketa koreguota pagal žvalgomojo tyrimo rezultatus, gautus apklausus 25 mokinius.

Apklausoje dalyvavo vieno Aukštaitijos miesto 2 mokyklų mokiniai. Tokį teritorijos pasirinkimą lėmė reali galimybė atlikti tyrimą. Mokyklų pavadinimai nenurodomi dėl tyrėjų konfidencialumo įsipareigojimo, t. y. buvo leista apklausti mokinius tik tuo atveju, jei nebus konkretizuoti mokyklų pavadinimai. Anketos pildytos savanoriškai. Apklausoje sutiko dalyvauti 300 mokinių, kurie mokėsi 5–9 klase (160 berniukų ir 140 mergaičių). Respondentų amžius svyravo nuo 10 iki 16 metų (amžiaus vidurkis $13,54 \pm 1,36$ metų). Apklausa vykdyta pamokų metu. Visas išdalytas anketas mokiniai grąžino tinkamai užpildytas. Anketų pildymo laikas neribotas, tai užtruko apie 15 minučių.

Anketų duomenis įrašius į elektroninę duomenų bazę, jiems analizuoti naudotas statistinis paketas *SPSS 17.0*, taip pat *Microsoft Excel* ir *WinPepi* programos. Duomenims vertinti taikytas *chi* kvadrato ir Fišerio kriterijai, Mantelio ir Henzelio testai. Kintamųjų ryšiams nustatyti naudotas GS. Pasirinkta α klaidos rizika 0,05; rezultatai vertinami kaip statistiškai reikšmingi, kai $p < 0,05$.

REZULTATAI

Naminių gyvūnų paplitimas mokinių šeimose

Tyrimo duomenimis, 67 proc. apklaustų mokinių nurodė, kad turi naminių gyvūnų. Berniukų, turinčių gyvūną, buvo 64 proc., o mergaičių – 71 proc. ($\chi^2 = 1,638$, $df = 1$, $p = 0,201$). 5–7 klasių mokinių, auginančių gyvūnus, buvo daugiau nei 8–9 klasių (5–7 klasių – 75 proc. o 8–9 klasių – 58 proc. vaikų, $GS = 2,185$; 95 proc. $PI = 1,338$ – $3,569$; $\chi^2 = 9,924$, $df = 1$, $p = 0,002$).

Sąsają tarp vaikų skaičiaus šeimoje ir naminių gyvūnų turėjimo nenustatyta. Šeimose, kuriose yra 1 arba 2 vaikai (toliau tekste jos vadinamos mažomis šeimomis), gyvūnų turi 66 proc. vaikų, o daugiavaikėse šeimose (kur auga 3 ir daugiau vaikų) naminių gyvūnų turi 69 proc. vaikų ($\chi^2 = 0,867$, $df = 1$, $p = 0,65$).

Tyrimo duomenimis, populiariausias auginamas gyvūnas – katinas. Jį augina 47 proc. visų respondentų, turinčių gyvūną. Antrą vietą užima šunys (29 proc.), po to žuvytės (11 proc.). Nepopuliariausi auginami naminiai gyvūnai: žiurkėnai (3,5 proc.), papūgos (3 proc.), jūrų kiaulytės (2,5 proc.), kanarėlės (2 proc.), triušiai (1 proc.), driežai ir žiurkės (po 0,5 proc.).

Remiantis apklausos duomenimis nustatytos sąsajos tarp respondentų lyties ir kai kurių populiariausių auginamų gyvūnų rūšių. Mergaičių, auginančių katiną, buvo daugiau nei berniukų (atitinkamai 59 proc. ir 47 proc., $\chi^2 = 2,629$, $df = 1$, $p = 0,103$). Daugiau berniukų nei mergaičių augina šunį (atitinkamai 45 proc. ir 24 proc., $GS = 2,366$; 95 proc. $PI = 1,265$ – $4,426$; $\chi^2 = 7,445$, $df = 1$, $p = 0,006$). Žuvytes daugiau augina mergaitės nei berniukai (atitinkamai 17 proc. ir 8 proc., $p = 0,067$).

Nagrinėjome, kokius populiariausius gyvūnus augina mokiniai priklausomai nuo vaikų skaičiaus šeimoje. Tyrimo duomenimis, mažose šeimose dažniausiai auginami katinai ir šunys (katinas – 51 proc., šuo – 36 proc., žuvytės – 13 proc.). Taip pat ir daugiavaikėse šeimose katinai ir šunys paplitę labiau nei žuvytės (katinas – 63 proc., šuo – 26 proc., žuvytės – 11 proc.). Nors mažose šeimose vaikų, auginančių šunis ir žuvytes, daugiau nei daugiavaikėse, tačiau šis skirtumas statistiškai nereikšmingas ($\chi^2 = 1,760$, $df = 1$, $p = 0,415$).

Mokinių savo sveikatos vertinimas atsižvelgiant į naminių gyvūnų turėjimą / neturėjimą

Didžioji dalis respondentų savo sveikatą vertino kaip labai gerą ir gerą (atitinkamai 39 proc. ir 41 proc.). Berniukai savo sveikatą vertina geriau nei mergaitės: berniukų, vertinančių sveikatą labai gerai ir gerai, – 81 proc., mergaičių – 79 proc. ($\chi^2 = 0,472$, $df = 1$, $p = 0,492$).

Tyrėme, ar skiriasi mokinių, turinčių gyvūnų ir neturinčių augintinių, savo sveikatos vertinimas. Tyrimo duomenimis, statistiškai reikšmingų sąsajų tarp savo sveikatos vertinimo ir auginamų gyvūnų nenustatyta ($p = 0,485$). 82 proc. vaikų, turinčių gyvūną, gerai vertino savo sveikatą, o šitaip savo sveikatą vertinusių gyvūnų neturinčių vaikų buvo 77 proc. ($\chi^2 = 0,649$, $df = 1$, $p = 0,421$).

Tyrimo duomenimis, 63 proc. vaikų, turinčių gyvūną, nurodė, jog gyvūnai teigiamai veikia jų sveikatą. Šitaip manančių berniukų ir mergaičių skaičius panašus: 48 proc. mergaičių ir 52 proc. berniukų ($p = 0,784$) (1 lentelė).

Mokinių elgesys su gyvūnais

Iš 76 proc. vaikų, turinčių šunį ar katę, 67 proc. jų teigė miegantys su savo augintiniais. Nustatytos sąsajos tarp respondentų lyties ir miegojimo su gyvūnais. Daugiau mergaičių (54 proc.) nei berniukų (46 proc.) miegojo su gyvūnais (GS = 2,784; 95 proc. PI = 1,386–5,593; $p = 0,004$). Vaikų, miegančių su šunimi ar katinu, skaičius parodytas 2 lentelėje.

Sąsają su vaikų skaičiumi šeimoje ir miegojimo su gyvūnais nenustatyta: mažose šeimose su gyvūnais miegojo 60 proc. respondentų, o daugiavaikėse šeimose – 53 proc. ($\chi^2 = 0,549$, $df = 1$, $p = 0,459$).

Taip pat nenustatyta sąsajų su vaikų amžiumi ir miegojimo su gyvūnais: 10–12 metų vaikų, miegančių su gyvūnais, buvo 60 proc., o 13–15 metų – 58 proc. ($\chi^2 = 0,983$, $df = 1$, $p = 0,58$).

Tyrimo duomenimis, 49 proc. mokinių bučiuoja gyvūnus. Toks elgesys su gyvūnais turi sąsajų su mokinių lytimi (2 lentelė). Daugiau mergaičių (60 proc.) nei berniukų (40 proc.) bučiuavo gyvūnus (GS = 2,291; 95 proc. PI = 1,440–3,645; $p = 0,0004$).

Sąsajų tarp gyvūnų bučiavimo ir vaikų klasės, kurioje jie mokosi, nenustatyta (3 lentelė). Stebima tendencija, kad 5–7 klasių mokinių, bučiuojančių gyvūnus, mažiau nei 8–9 klasių mokinių (atitinkamai 46 proc. ir 54 proc.).

Nustatėme, kad mažose šeimose gyvūnus bučiuoja 51 proc. vaikų, o daugiavaikėse šeimose gyvūnus bučiuoja 43 proc. vaikų (3 lentelė).

1 lentelė. Vaikų nuomonė apie gyvūnų įtaką sveikatai pagal lytį

Lytis	Gyvūnų įtaka sveikatai						Visi	
	Teigiama		Jokios		Neigiama		N	%
	N	%	N	%	N	%		
Berniukas	65	52	2	25	35	52	102	51
Mergaitė	61	48	6	75	32	48	99	49
Iš viso	126	100	8	100	67	100	201	100

$p = 0,316$

2 lentelė. Vaikų, pasižyminčių rizikingu elgesiu su naminiiais gyvūnais, skaičius atsižvelgiant į vaikų lytį

Elgesys su gyvūnais	Respondentų lytis						χ^2 , df , p
	Berniukai		Mergaitės		Visi		
	N	%	N	%	N	%	
Miega su šunim	18	38	14	25	32	31	$\chi^2 = 8,518$, $df = 1$, $p = 0,004$
Miega su katinu	29	62	42	75	71	69	
Iš viso	47	100	56	100	103	100	
Bučiuoja gyvūną	64	40	84	60	148	49	$\chi^2 = 12,422$, $df = 1$, $p = 0,0004$
Nebučiuoja gyvūno	96	60	55	40	151	51	
Iš viso	160	100	139	100	299	100	

3 lentelė. Vaikų, bučiuojančių gyvūnus, pasiskirstymas atsižvelgiant į respondentų klasę, kurioje jie mokosi, ir vaikų skaičių šeimoje

Elgesys su gyvūnais	Respondentų klasė						Respondentų vaikų sk. šeimoje					
	5–7		8–9		Visi		1 arba 2		3 ir > 4		Visi	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Bučiuoja	73	46	75	54	148	51	122	51	26	43	148	51
Nebučiuoja	86	54	65	46	151	49	117	49	34	57	151	49
Iš viso	159	100	140	100	299	100	239	100	60	100	299	100

$\chi^2 = 1,747$, $df = 1$, $p = 0,186$

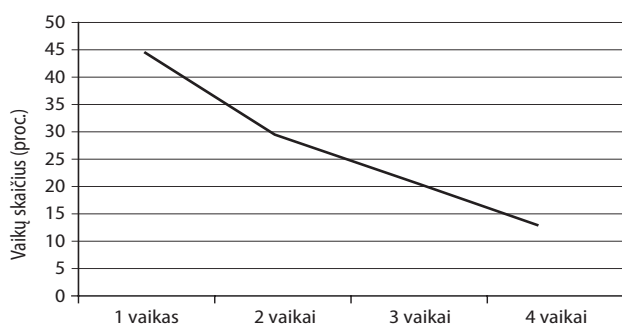
$\chi^2 = 1,141$, $df = 1$, $p = 0,285$

Daugiau kaip trečdalis apklausos dalyvių glosto benamius gyvūnus. Nustatytos sąsajos tarp benamių gyvūnų glostymo ir lyties: mergaičių, glostančių benamius gyvūnus, buvo 41 proc., o berniukų – 28 proc. (GS = 1,75; 95 proc. PI = 1,079–2,844; $p = 0,023$).

Nustatytos benamių gyvūnų glostymo ir mokinių klasių sąsajos. 8–9 klasių mokinių, glostančių benamius gyvūnus, daugiau (46 proc.) nei šitaip besielgiančių 5–7 klasių vaikų – 24 proc. (GS = 0,385; 95 proc. PI = 0,235–0,631; $p = 0,0001$).

Nustatytos sąsajos tarp benamių gyvūnų glostymo ir vaikų skaičiaus šeimoje (GS = 1,503; 95 proc. PI = 0,799–2,829; $p = 0,031$): kuo daugiau šeimoje yra vaikų, tuo mažiau jose glostančių benamius gyvūnus (1 pav.). Taigi 45 proc. vaikų glosto benamius gyvūnus, kai šeimoje yra vieni. Kai šeimoje yra 2 vaikai, benamius glosto 32 proc., kai 3 vaikai – 24 proc. ir kai 4 vaikai – 17 proc. (MH_{trend}: $\chi^2 = 7,513$, $df = 1$, $p = 0,006$).

Naminiai gyvūnai gali vaikus sužeisti. Tyrimo duomenimis, net 64 proc. mokinių patyrė savo gyvūnų sužeidimų. 38 proc. gyvūnų turinčių mokinių teigė, kad patyrė svetimų gyvūnų sužeidimų. Vaikų, neturinčių savo gyvūnų, bet patyrusių gyvūnų sužeidimų, buvo daugiau (42 proc.), bet šis skirtumas nereikšmingas ($\chi^2 = 0,699$, $df = 1$, $p = 0,705$).

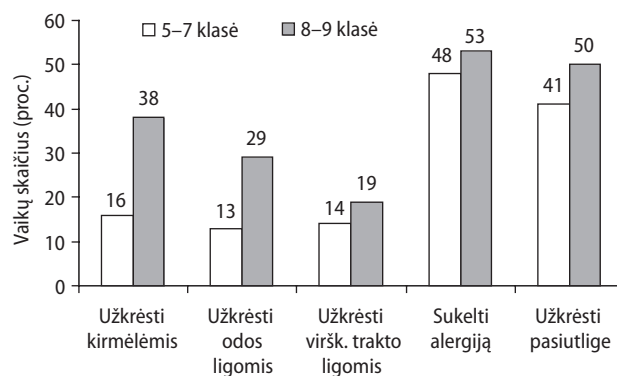
1 pav. Benamių gyvūnų glostymo tendencija priklausomai nuo vaikų skaičiaus šeimoje

Mokinių žinios apie gyvūnų įtaką sveikatai

Vertinome, kiek vaikų žino apie ligas, kurias gali sukelti naminiai gyvūnai, ir apie ligų sukėlėjus, kuriuos gali pernešti gyvūnai (2 pav.).

26 proc. vaikų žino, kad naminiai gyvūnai žmones gali užkrėsti kirmėlėmis, 48 proc. apklausos dalyvių buvo įsitikinę, jog gyvūnai to padaryti negali, o likusieji 26 proc. respondentų atsakymo nežinojo. 29 proc. mergaičių ir 24 proc. berniukų žino, kad gyvūnai gali užkrėsti žmones kirmėlėmis ($\chi^2 = 3,602$, $df = 2$, $p = 0,165$). Nustatytos sąsajos tarp turimų

žinių apie galimybę užsikrėsti nuo naminių gyvūnų kirmėlėmis ir mokinių klasių, kurioje jie mokosi. Vyresnėse klasėse vaikų, žinančių, kad naminiai gyvūnai gali užkrėsti kirmėlėmis, daugiau nei jaunesnėse klasėse ($\chi^2 = 20,798$, $df = 2$, $p = 0,0003$). Sąsajų tarp vaikų žinių apie tai, kad gyvūnai gali užkrėsti kirmėlėmis, ir vaikų skaičiaus šeimoje nenustatyta: mažose šeimose tai žinančių buvo 26 proc., o daugiavaikėse šeimose – 32 proc. apklausos dalyvių ($\chi^2 = 1,440$, $df = 2$, $p = 0,487$).

2 pav. Vaikų žinios apie naminių gyvūnų platinamas (sukeliamas) ligas (proc.)

20 proc. vaikų žino, kad naminiai gyvūnai žmones gali užkrėsti odos ligomis, 55 proc. vaikų įsitikinę, jog gyvūnai to padaryti negali, o likusieji 25 proc. apklausos dalyvių atsakymo nežinojo. Mergaičių, žinančių, kad gyvūnai gali užkrėsti žmones odos ligomis, buvo 21 proc., o berniukų – 20 proc. ($\chi^2 = 0,186$, $df = 2$, $p = 0,911$). Nustatytos sąsajos tarp turimų žinių apie galimybę užsikrėsti nuo naminių gyvūnų odos ligomis ir mokinių klasių, kurioje jie mokosi. Vyresnėse klasėse vaikų, žinančių, kad naminiai gyvūnai gali užkrėsti odos ligomis, daugiau nei jaunesnėse klasėse ($\chi^2 = 13,276$, $df = 2$, $p = 0,001$). O sąsajų tarp vaikų žinių apie tai, kad gyvūnai gali užkrėsti odos ligomis, ir vaikų skaičiaus šeimoje nenustatyta. Mažose šeimose tai žinančių vaikų buvo 19 proc., o daugiavaikėse šeimose – 25 proc. ($\chi^2 = 1,344$, $df = 2$, $p = 0,511$).

17 proc. vaikų žino, kad naminiai gyvūnai gali užkrėsti žmones virškinimo trakto ligomis, 56 proc. apklausos dalyvių buvo įsitikinę, jog gyvūnai to padaryti negali, o likusieji 27 proc. respondentų atsakymo nežinojo. Mergaičių, žinančių, kad gyvūnai gali užkrėsti žmones virškinimo trakto ligomis, buvo 18 proc., o berniukų – 17 proc. ($\chi^2 = 0,107$, $df = 2$, $p = 0,948$). Nenustatyta sąsajų tarp turimų žinių apie

galimybę užsikrėsti nuo naminių gyvūnų virškinimo trakto ligomis ir mokinių klasės, kurioje jie mokosi. Vyresnėse klasėse vaikų, žinančių, kad naminiai gyvūnai gali užkrėsti virškinimo trakto ligomis, daugiau nei jaunesnėse klasėse, bet skirtumas nereikšmingas (atitinkamai 19 proc. ir 14 proc., $\chi^2 = 5,573$, $df = 2$, $p = 0,102$). Taip pat nenustatyta ir sąsajų tarp vaikų žinių apie tai, kad gyvūnai gali užkrėsti virškinimo trakto ligomis, ir vaikų skaičiaus šeimoje: mažose šeimose tai žinojo 15 proc., o daugiavaikėse šeimose – 20 proc. vaikų ($\chi^2 = 3,354$, $df = 2$, $p = 0,187$).

50 proc. mokinių žino, kad gyvūnai gali sukelti alergiją, 36 proc. jų įsitikinę, jog gyvūnai to padaryti negali, o likusieji 14 proc. apklausos dalyvių atsakymo nežinojo. Mergaičių, žinančių, kad gyvūnai gali sukelti alergiją, buvo 55 proc., o berniukų – 50 proc. ($\chi^2 = 3,034$, $df = 2$, $p = 0,219$). Nenustatyta sąsajų tarp turimų žinių apie tai, kad gyvūnai gali sukelti alergiją, ir mokinių klasės, kurioje jie mokosi. Vyresnėse klasėse vaikų, žinančių, kad naminiai gyvūnai gali užkrėsti odos ligomis, daugiau nei jaunesnėse klasėse, bet skirtumas nereikšmingas (atitinkamai 53 proc. ir 48 proc., $\chi^2 = 3,154$, $df = 2$, $p = 0,207$). Taip pat nesiskyrė vaikų žinios apie tai, kad gyvūnai gali sukelti alergiją, ir vaikų skaičiaus šeimoje. Mažose šeimose tai žinojo 50 proc., o daugiavaikėse šeimose – 49 proc. vaikų ($\chi^2 = 0,139$, $df = 2$, $p = 0,933$).

45 proc. vaikų žino, kad gyvūnai gali užkrėsti žmones pasiutlige, 50 proc. jų buvo įsitikinę, jog gyvūnai žmonių negali užkrėsti pasiutlige, o likusieji 5 proc. apklausos dalyvių atsakymo nežinojo. Mergaičių, žinančių, kad gyvūnai gali užkrėsti pasiutlige, buvo 47 proc., o berniukų – 43 proc. ($\chi^2 = 0,662$, $df = 3$, $p = 0,882$). Nenustatyta sąsajų tarp turimų žinių apie tai, kad gyvūnai gali užkrėsti pasiutlige, ir mokinių klasės, kurioje jie mokosi. Vyresnėse klasėse vaikų, žinančių, jog naminiai gyvūnai gali užkrėsti pasiutlige, daugiau nei jaunesnėse klasėse, bet skirtumas nereikšmingas (atitinkamai 50 proc. ir 41 proc., $\chi^2 = 5,848$, $df = 2$, $p = 0,119$). Tačiau nustatyta sąsajų tarp vaikų žinių apie tai, kad gyvūnai gali užkrėsti pasiutlige, ir vaikų skaičiaus šeimoje: mažose šeimose tai žinojo 42 proc., o daugiavaikėse šeimose – 55 proc. vaikų ($p = 0,011$).

Mokinių informacijos šaltiniai apie gyvūnų įtaką sveikatai

Apklaustų mokinių informacijos šaltiniai apie naminių gyvūnų įtaką sveikatai labai įvairūs. Tyrimo duomenimis, daugeliui apklausos dalyvių apie tai aiškino

tėvai. Šitai pat teigė 87 proc. mokinių. Antroje vietoje buvo gyvūnų pardavėjai (apie 6 proc. apklausos dalyvių), iš medikų tokios informacijos gavo tik apie 3 proc. mokinių.

REZULTATŲ APTARIMAS

Mūsų tyrimo duomenimis, 67 proc. 5–9 klasių mokinių nurodė, kad turi naminių gyvūnų. Tyrimų, atliktų kitose šalyse, duomenimis, vaikų, turinčių naminių gyvūnų, skaičius dar didesnis. Pavyzdžiui, Australijos mokslininkų atlikto tyrimo „Pet ownership and adolescent health“ metu nustatyta, kad net 88,7 proc. 14–18 metų paauglių turėjo naminių gyvūnų [1]. Galbūt šį skirtumą galima paaiškinti tuo, jog Australija – turtinga valstybė. Turtingoje valstybėje ir turtingų žmonių gyvena daugiau. Kadangi naminio gyvūno laikymas susijęs su išlaidomis, tai mažiau pasiturintys žmonės tokių išlaidų negali sau leisti. Tai patvirtina mūsų tyrimo rezultatai, kad didžioji dalis vaikų, turinčių naminių gyvūnų, yra vaikai iš mažų šeimų. Nors savo tyrime nevertinome šeimų pajamų, tačiau tikėtina, kad mažesnės šeimos turi daugiau lėšų nei daugiavaikės šeimos.

Populiariausias auginamas gyvūnas apklaustų mokinių šeimose – katinas. Australijos ir Vokietijos mokslininkai nustatė, kad dauguma vokiečių ir australų šeimų vaikų dažniausiai augina šunį [18, 19]. Ir šiuos skirtumus galima sieti su išlaidomis gyvūnui išlaikyti. Kita vertus, tai gali būti susiję ir su nacionaliniais papročiais.

Nenustatėme statistiškai reikšmingų sąsajų tarp mokinių savo sveikatos vertinimo ir naminių gyvūnų auginimo. Tačiau stebima tendencija, kad vaikai, turintys naminių gyvūnų, šiek tiek geriau vertino savo sveikatą nei vaikai, neturintys gyvūnų. Panašius rezultatus pateikia ir Australijos mokslininkai [1]. Anglijos mokslininkų tyrimai parodė, kad vaikai, turintys naminių gyvūnų, ypač auginantys šunis, yra sveikesni nei vaikai, neturintys gyvūnų [2]. Tą patį nurodo ir kiti mokslininkai, kurie tyrė vaikų sveikatos ir naminių gyvūnų auginimo sąsajas. Jie teigia, kad naminiai gyvūnai stiprina vaikų imuninę sistemą. Vaikų, turinčių naminių gyvūnų, vaikystėje persirgusių infekcinėmis ligomis daugiau negu vaikų, kurie gyvūnų neturi. Tokiu būdu vyresniame amžiuje jie būna atsparesni ligoms [19].

Vertinome, kaip vaikai elgiasi su gyvūnais. Nustatėme, kad dauguma vaikų miega su naminais gyvūnais, juos bučiuoja, glosto benamius gyvūnus. Mergaičių, miegančių su gyvūnais, juos bučiuojančių bei glostančių benamius gyvūnus, buvo daugiau

nei berniukų. Galbūt mergaitės apskritai yra labiau linkusios rodyti savo jausmus nei berniukai. Taip pat nustatyta, kad benamius gyvūnus glostančių vyresnių klasių mokinių ir vaikų iš mažų šeimų buvo daugiau nei jaunesnių klasių mokinių bei vaikų iš daugiavaikių šeimų. 64 proc. apklaustų mokinių patyrė naminių gyvūnų sužeidimų. Tiek užsienio, tiek Lietuvos mokslininkai nurodo, kad kasmet dalis įvairaus amžiaus vaikų yra apkandžiojami naminių gyvūnų. Įvairiose šalyse tokių vaikų skaičius skiriasi, tačiau dažniausiai jis svyruoja nuo 0,31 proc. iki 1,5 proc. [18–20]. Lietuvoje 2008–2011 m. laikotarpiu vien į Vaikų ligoninę (Vilniaus universiteto ligoninės Santariškių klinikų filialas) kreipėsi 1 067 vaikai, nukentėję nuo gyvūnų. Tai sudarė 1,41 proc. visų ambulatorinių pacientų. Iš jų 9,1 proc. buvo hospitalizuoti [21].

Įvairios apklausos rodo, kad tėvai vaikams per parą skiria apie 5–8 minutes [1]. Kadangi vaikui reikia draugų, reikia bendrauti, tai jie su naminiu gyvūnu elgiasi kaip su draugu.

Vertinome, ką vaikai žino apie gyvūnų platinamas ligas ir kas jiems apie tai aiškino. Didžiajai daliai apklausos dalyvių tokių žinių suteikė tėvai. Nustatėme, kad tik nedidelė vaikų dalis žino, jog gyvūnai gali žmones užkrėsti kirmėlėmis, odos, virškinimo trakto ligomis, pasiutlige, sukelti alergiją. Stebima tendencija, kad kuo vyresni mokiniai, tuo daugiau jie žino apie gyvūnų pernešamas (sukeliamas) ligas. Nustatėme, kad vaikai iš daugiavaikių šeimų daugiau žino apie pasiutligę nei vaikai iš mažų šeimų. Paašškėjo, kad 71 proc. apklausos dalyvių mano žinantys užtektinai apie neigiamą gyvūnų įtaką sveikatai, tačiau

iš tikrųjų nežino tiek, kiek reikėtų. Gana didelė dalis mokinių (84 proc.) teigė norintys įgyti tokių žinių.

Šis tyrimas nereprezentuoja visos situacijos Lietuvoje. Jo rezultatai rodo, kad reikia gilesnių šios srities mokslinių tyrimų. Nepaisant atlikto tyrimo ribotumo, jo rezultatai aktualūs mokytojams ir ypač visuomenės sveikatos specialistams, organizuojantiems vaikų sveikatos stiprinimo renginius.

IŠVADOS

1. Dauguma vaikų turi savo naminių gyvūnų arba susiduria su svetimais augintiniais. Dažniausiai vaikai augina katiną arba šunį. Dauguma vaikų gerai vertina savo sveikatą. Berniukų, gerai vertinančių savo sveikatą, daugiau nei mergaičių. Naminių gyvūnų įtakos vaikų sveikatos vertinimui nenustatyta.
2. Mokinių elgesys su gyvūnais rizikingas: 76 proc. vaikų miega su šunimi ar katinu, beveik pusė apklausos dalyvių naminius gyvūnus bučiuoja, o daugiau kaip trečdalis glosto benamius gyvūnus. Rizikingas elgesys susijęs su mokinių lytimi – mergaičių, kurios rizikingai elgiasi, daugiau nei berniukų. Tačiau benamius gyvūnus glostančių daugiau berniukų nei mergaičių, vyresnių klasių mokinių daugiau nei jaunesnių, mažose šeimose tokių vaikų daugiau nei daugiavaikėse.
3. Vaikų žinios apie galimą neigiamą naminių gyvūnų įtaką sveikatai nepakankamos. Mergaičių, turinčių tinkamų žinių apie galimą neigiamą naminių gyvūnų įtaką sveikatai, daugiau nei berniukų. Pagrindinis tokių žinių šaltinis – tėvai.

Straipsnis gautas 2013-02-19, priimtas 2013-04-12

Literatūra

1. Megan Mathers, Louise Canterford, Tim Olds, Elizabeth Waters, Melissa Wake. Pet ownership and adolescent health: Cross-sectional population study. *Journal of Paediatrics and Child Health (Australia)*. 2010;46(12):729-735.
2. Christofer G Owen, Blaire M Nightingale, Alicija R Rudnicka. Family dog ownership and levels of physical activity in childhood: findings from the child Heart and health study in England. *American Journal of Public Health*. 2010;9(100):1669-1671.
3. Paul SE, Serpell AJ. Obtaining a new pet dog: effects on middle childhood children and their families. *Applied Animal Behaviour Science*. 1996;47:17-29.
4. Serpell J. Guest Editor's Introduction: animals in children's lives. *Society and animals*. The White Horse Press, Cambridge, UK. 1999;7(2):87-94.
5. Foster BE. Effect of the human-animal bond on nursing home and assisted living facility residents. *University of Tennessee Honors Tieses Project*. 2005.
6. Beck MA, Katcher HA. Future Directions in human-animal bond research. *American Behavioral Scientist*. 2003;79-93.
7. Child poverty in perspective: an overview of child well-being in rich countries. A comprehensive assessment of the lives and well-being of children and adolescents in the economically advanced nations. UNICEF Innocenti research centre. Report Card. 7:23-25. Prieiga per internetą: <<http://www.unicef.org/media/files/ChildPovertyReport.pdf>> [žiūrėta 2012-05-10].
8. Vaikams skiriamas tėvų laikas. Prieiga per internetą: <<http://www.dialogas.com/naujienos/ar-auginame-nelaimingiausiu-vaiku-karta-europoje>> [žiūrėta 2012-04-20].
9. Šinkariova L, Gudonis V, Trakūnaitė V. Naminių gyvūnėlių laikymo sąsajos su įvairiais žmogaus gyvenimo aspektais. Jaunųjų mokslininkų darbai. 2008;2(18):198-206.
10. Melson FG. Child development and human-companion animal bond. *American Behavioral Scientist*. 2003;31-47.
11. Beck MA, Meyers Marshall N. Health enhancement and companion animal ownership. *Public Health*. 1996;17:247-257.
12. Lakestani NN, Waran N, Verga M, Phillips C. Dog bites in children. *The European Journal of Companion Animal Practice*. 2005;15(2):133-135.
13. Deborah L. The effects of animals on human health and well-being. *Journal of Social Issues*. 2009;65(3):523-543.

14. Bruce Headey, Markus M Grabka. Pets and human health in Germany and Australia: national longitudinal results. 2007;80(2): 297-311.
15. Gyvūnų terapija. Prieiga per internetą: <<http://www.medicinavisems.lt/Psichologija/Gyvūnų-terapija-ir-jos-perspektyvos-medicinoje.html>> [žiūrėta 2012-03-15].
16. Delfinų terapija. Prieiga per internetą: <<http://www.muziejus.lt/inside.php?id=terapija>> [žiūrėta 2012-02-29].
17. Zhang G, Spickett J, Rumchev K, Lee HA, Stick S. Snoring in primary school children and domestic environment: a perth school based study. 2004.
18. Schalamon J, Ainoedhofer H, Singer G, Petnehazy T, Mayr J, Kiss K, Hollwarth ME. Anglysis of dog bites in children who are younger than 17 years. *Pediatrics*. 2006;117:374-379.
19. Mendez Gallart R, Gomez Tellado M, Somoza Argibay I, Liras Munoz J, Pais Pinero E, Vela Nieto D. Dog bite-related injuries treated in a pediatric surgery department: anglysis of 654 cases in 10 years. *An Esp Pediatr*. 2002;56(5):425-9.
20. Daniels DM, Ritzi RB, O'Neil J, Schere LR. Analysis of nonfatal bites in children. *J Trauma*. 2009;66(3):17-22.
21. Sapagovaitė I, Raugalas R, Kociūtė J. Gyvūnų įkandimai vaikų amžiuje. *Sveikatos mokslai*. 2012;6(22):122-126.

Pets in schoolchildren environment, behaviour of schoolchildren with pets and their knowledge about negative influence of pets to health

Genė Šurkienė, Irina Jurenko, Andrius Kavaliūnas, Rita Sketerskienė
Vilnius University, Faculty of Medicine, Institute of Public Health

Summary

The aim of research was to assess the behaviour of schoolchildren with pets and their knowledge about influence of pets to health.

Methods. 300 children of 5-9 grades in secondary schools were included in the survey. There were 160 boys and 140 girls of them. Children were asked to voluntary answer anonymous questionnaire. Time for answering was not limited.

For data analysis Fisher's, chi-square and Mantel-Hansel tests were used. The results were considered as statistically significant if p value was < 0.05.

Results. 67 % of schoolchildren have any pet. The most popular pet is cat. 67 % of children sleep with their pets, 49 % – kiss them, more than one third of children fondle homeless animals. Even 64 % of children sustained injuries from their pets. 50 % of children indicated, that pets may cause allergy, 45 % – may infect with

rabies, 26 % – may infect with helminths, 20 % – may infect with skin diseases, and 17 % – may cause alimentary diseases.

Conclusions. Behaviour of schoolchildren with pets is risky, and their knowledge about influence of pets to health is not adequate.

Keywords: schoolchildren, pets, behaviour, knowledge.

Correspondence to Genė Šurkienė
Vilnius University, Faculty of Medicine,
Institute of Public Health
M. K. Čiurlionio 21, LT-03101 Vilnius, Lithuania
E-mail: Gene.Surkiene@mf.vu.lt

Received 19 February 2013,
accepted 12 April 2013